

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»., 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

матеріали міжн. наук. конф. (21–22.04.2015). Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2015. Ч. 6. С. 34-36.

5. Мостіпака О.В. Економіка, гроші, технології: інформаціологічно-синергетичноархітектонічно-інституціональна методологія. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. С. 117-121.

6. Paterson, J. (2003). Trans-Science, Trans-Law and Proceduralization. *Social & Legal Studies*, 12(4), 525-545. DOI: 10.1177/0964663903012004

Ключові слова: транснаука, трансдисциплінарність, міждисциплінарність, транснауковий підхід, методологія юриспруденції.

Key words: Transscience, transdisciplinarity, interdisciplinarity, transscientific approach, methodology of jurisprudence.

Литвинов Олександр Миколайович

Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри гуманітарних та музично-інноваційних дисциплін

DOI:

СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОЗНАВСТВО І ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ: СПРОБА АКТУАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Актуальність. Після величезної кількості кривавих і людиноненажерливих соціальних експериментів XX століття з політ-економічним підґрунтям та юридичним обґрунтуванням каральної жорстокості державних органів проблема пошуків світоглядних засад такого способу людської взаємодії виглядає необхідною і нагальною. Таким чином першочерговим постає пошук точки зору/точок зору як методології/методологій, на які спираються провідники багатьох ідей та

відповідних дій, що базуються на насаджуванні страху та стану моторошної боязні перед насильницькими, репресивними кроками озброєної частини населення над частиною неозброєною. Перенесення масштабу такого типу взаємодії на міжнародні відносини, включаючи агресію росії проти України, актуалізують як зазначену проблему в цілому, так і низку питань, що є її складовими.

Постановка проблеми. Відповіді на питання що/хто є «людина» та що є «людське» призводять до величезної кількості інших питань та відповідей на них. Виглядає дещо схематичним, але доцільним звернутися до природного принципу бінарності, що в дихотоміях понять/категорій дозволяють проводити наочну межу у відповідних відповідях: є зрозумілою різниця між «світло» і «темрява», «низ» і «верх» тощо у фізичному світі, «життя» і «смерть», «жіноче» і «чоловіче» в світі біологічному, аналогічні паралелі існують і в світі соціальному, де також питання межі між «пан» і «підлеглий», «наказ» і «підкорення» завдяки зазначеній наочності набувають статусу універсальності.

Важлива тема загальності фізичного, біологічного та соціального як певної цілісності має бути врахованою, але не є сюжетом цього тексту, хоча має враховуватися, наприклад, через феномен соціального паразитизму.

Соціальність організаційного характеру, що потребує регуляції та контролю, схарактеризовується через різного ступеня впливу нормативності, найбільш загальне та обов'язкове з яких визначається як «право». Історично сформована дихотомія спирається на розуміння та тлумачення права як дію/дії, що спираються на жорстку силу та (інший варіант, що формується з часів доби Модерну) раціональні структури свідомості. Зіткнення цих способів правової організації соціальності останні пів тисячоліття є перманентним і природним.

Ступінь концептуального дослідження проблеми. Зазначена дихотомія особливо виразного значення та впливу набула з початку інтенсифікації процесу раціоналізації буття людини, включаючи й соціально-організаційну сферу. Його результатами можна вважати всю спадщину філософського осмислення та наукового обґрунтування ідей за межами

абсолютизації сили як єдиного джерела права. Концентровано це є висловленим і частково втіленим як ідеї прав людини та правової держави.

Термінологія як питання методології. Поняття або термінопоняття (за П. М. Рабіновичем) не може визначатися без окреслення методологічних засад їх розуміння та тлумачення. Моністичні методології, що базуються на сумнівних, а для ХХІ століття вже неприйнятних засадах, до сьогодні мають вплив на формування та функціонування юридичної та правоохоронної сфер нашої держави, починаючи вже з самого поняття «держава». Найбільш вразливою з цих позицій є сфера юридичної освіти, де є дуже потужною тенденція постійного відновлення радянсько-московської версії тлумачення правових процесів як політичних. Цей вплив відбувається переважно через термінологію, що є пов'язаною з перекрученою інтерпретацією соціальних процесів в цілому. Страх, що формується на ідеології знищення людей, спирається на кінцеву мету спустошення всього світу: це було основою того підходу, на якому базувалася й теорія та історія держави і права за радянських часів, що подавалася як обов'язкова, а ще й як «єдино правильна» схема протиставлення марксизму-ленінізму (марксизму-ленінізму-сталінізму з варіативними сюжетами азійського – Мао Цзедун, Пол Пот, європейського – французький, німецький, інші, а також африканського та латино-американського зразків) заздалегідь «неправильним», «не науковим» тощо теоріям, оскільки вони були «буржуазними», тобто «ворожими». Протилежність змістовна та неприйнятність смислова багатьох таких термінопонять і сьогодні породжує багато суперечностей у мисленні та діях уже і в представників молодших поколінь українських юристів, оскільки питання правознавства залишаються за межами розуміння в тій світоглядній традиції, що їх поставила та запропонувала реальні варіанти вирішення західна традиція права Нового часу.

Методологічні підходи: антропологічний та культурологічний. Вихід за межі примітивізованого варіанту гегельянства (точніше прихованого гегельянства-фіхтеанства-шеллінгівства з неприхованим впливом

бакунінського анархізму та ткачовсько-ульянівського тероризму), що породив жахи масового знищення культури та її носіїв у радянському союзі, з часів проголошення незалежності в Україні відбувався доволі жваво. Найбільш відомим і впливовим стало звернення до антропологічного методологічного підходу. Це був виразний крок у бік гуманістичного змісту та людиновимірних смислів права класичної західної культурної традиції, що спирається на сократівську інтерпретацію Розуму як єдності інтелектуального та морального. Але фундаментальні моральні та правові засади синонімічності «буржуазного» та «правового», що їх було обґрунтовано А. Смітом, Б. Спінозою, Дж. Локом та іншими руйнівниками багатотисячолітньої традиції розуміння права виключно як сили, не було сприйнятим. Онтологічні, тобто гранично можливі засади людського існування і сьогодні лише іноді згадуються в деяких підручниках філософії, включаючи й філософію права. Втім неунікненність звернення до цих засад полягає в можливості надання найбільшого ступеня адекватності пояснень усім соціальним процесам, включаючи й правові. Що доводить, зокрема, творча спадщина найбільш цитованого за всю історію людства правознавця Р. Познера.

Тоді значення ключового термінопоняття набуває категорія «культура», що розуміється як «спосіб людського буття» [1, с. 6], і що дозволяє проводити чітку і наочну межу між «людським» (культурним) і «не-людським» (як «тваринним» або «варварським»). Звідси й ідеї «права» та «правової держави», що спираються на європейське (західне) розуміння Розуму набувають того універсального значення, яке в цій же культурі також тлумачиться як суто «людське» (Піфагор). Культурологічний підхід є не тільки інструментальним, він формулює смисли та формує зміст/змісти самого права через постійну апеляцію до «буття».

Стислі міркування з окремими ілюстраціями. Схема-дихотомія світоглядних засад культурних ареалів Сходу і Заходу надає можливість уточнення й деяких проблем методології. *Схід – Захід* як: статичність-динамічність (розвитку); колективність-індивідуалізм (домінування);

пасивність-активність (індивіда); рекреаційні-трудові (цінності, що домінують); «влада-власність» (єдність і роздільність понять); ірраціонально-міфологічний – раціонально-юридичний (тип мислення, що домінує) [2, с. 106]. Ця схема дозволяє так само чітко розділити й російське-українське, включаючи й певну залежність другого від першого. Прикладом (впливовим і до сьогодні) є втілення актуальної теми «Методологія сучасної юридичної науки: загально- та спеціально-правові проблеми права», де з 22-х статей 11 належить російським (з них 1 – білоруському) авторам, інша половина, теж 11 – провідним представникам вітчизняної юридичної науки. Звернення до наведеної схеми свідчить, що і в цих статтях залишалася відчутна залежність від російської (радянської) системи мислення відверто східного зразка, а також певна розгубленість у спробах адаптації її до західної правничої термінології (зокрема в статті Ю. М. Оборотова [4]). Відомі праці наступних років розвивали (в наукових та навчальних виданнях) «плюралістично-креативний» (Ю. М. Оборотов), «антропологічний» (П. М. Рабінович), «сучасно-універсалістський» (О. В. Петришин) та інші напрямки правознавчої думки (але з термінологією «юридичною»), де більш адекватними вимогам часу виглядають праці, що представляють напрямок «культурологічний» (М. І. Козюбра).

Деякі висновки та пропозиції. Виходячи зі ступеню загрози існуванню України як правової держави, у системах «державна» – «юстиція» – «правоохоронні органи» мають відбутися кардинальні зміни, зокрема відновлення світоглядних орієнтацій «радянської людини» – має сприйматися як загроза на юридичних факультетах (ЗВО), що є обумовленим дотичністю до влади, а традиція розуміння права як виключно жорсткої сили залишається. Це також обумовлює скочування за межі людського як культурного в гуманістичній західній традиції та спокушає до прийняття світоглядних орієнтацій східного напрямку «людей минулого» (зі значною часткою тваринного). Так, культурологічний погляд на поведінку (дії) представників правоохоронних органів, особливо на окупованих територіях, свідчить про необхідність

ліквідації спеціалізованих ЗВО МВС України [5]. Це стосується й системи підготовки юристів, що й сьогодні беруть активну участь у формуванні станового (фактично кастового) суспільства за радянсько-тоталітарним зразком, на кшталт російського («прокурори-інваліди» – лише епізод, але показовий).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Феномен української культури: методологічні засади осмислення / [відп. ред. В. Шинкарук, Є. Бистрицький]. К.: Фенікс, 1996. 478 с.
2. Литвинов О. М. Право як феномен культури: спроба філософського осмислення. Луганськ: Янтар, 2014. 800 с.
3. Право України. 2014. № 1.
4. Оборотов Ю. М. Аспекти розгортання методології юриспруденції. *Право України*. 2014. № 1. С. 33-39.
5. Литвинов О. М. Українська ідентичність та її вороги (алюзія попперова історизму як акт відчайдушного звернення). *Українська ідентичність: історичні, правові та світоглядні засади: матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф.* Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2026. С. 194-197.

Ключові слова: культура, людина, дихотомія, бінарність, Схід, Захід.

Key words: culture, human, dichotomy, binarity, East, West.

Крижановський Анатолій Федорович

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент НАПрН України

НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДЖЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОВОТА

Як виявилося, я довгий час був неспроможним говорити і писати про Ю. М. Оборотова у минулому вимірі. Нас пов'язує так багато часу, подій, людей, надій і розчарувань, а головне — цінностей і підходів, які своєю «масою» відкидали саму версію про його смерть. Він є одним із тих, кому я завдячую багатьма позитивними здобутками мого особистісного розвитку. Я і тепер

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.	3
СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	6
Завальнюк Володимир Васильович	
АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ОНОВЛЕННЯ ПРАВА.....	6
Дудченко Валентина Віталіївна	
МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ Ю. М. ОБОРОТОВА У ВИМІРІ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	10
Бехруз Хашматулла	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОТОВА.....	14
Бобровник Світлана Василівна	
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ: АНАЛІЗ ІДЕЙ Ю.М.ОБОРОТОВА.....	21
Манько Денис Григорович	
ЮРИДИЧНИЙ КРЕАТИВІЗМ ЯК СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	26
Рязанов Михайло Юрійович	
НОРМАТИВНИЙ ФАКТ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	33
Мельничук Ольга Степанівна	
СИНТАГМА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ Ю. М. ОБОРОТОВА.....	388
Васильєв Сергій Володимирович	
ТРАНСНАУКА ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ВІД ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАННЯ	433
Литвинов Олександр Миколайович	
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВознавство І деякі проблеми методології: спроба актуалізації культурологічного підходу	49
Крижановський Анатолій Федорович	
НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДжЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОТОВА	54
Богущий Павло Петрович	
ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....	60
Антошина Ірина Володимирівна	
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	65